

fales, & nimis ab executione remotas! O milites & amplius seculorum Christiani, qui causitatis libris carere. Infelices, & ignorantes SS. Ecclesiae Pares, qui eo unicè conatus, & studia sua contulerunt ut executionem, & observantiam suaderent, inculearent, urgerent evangelicas legis, reiectis disputationibus, controversis, distinctionibus, & calumniae, & opinionibus, quas postremæ zatris Caluitus excoxitarunt! Ceterum ultra concedo, quod pluriimi Confessarii, & Pastores ignorare applicare regulas evangelicas præcisis casibus, & reformati moribus. Sed cur hoc? Quia respondent Ven. Magister Atila, & S. Franciscus Salesius, ex mille decem inventur tanto numeri obsequendo pares: quoniam pauci Deo vidente tantum onus suscipiunt, sed vel ambitione, vel cupiditate impellent. Sed isti cum Evangelio, tum Patribus, tum Caluitis abutuntur.

XI. Quid ergo, inquires, de tanta moralium voluminum multitudine agendum? Si quid ipse sentio tibi patescerem, ingentem mihi crearem invidiam. Adèò in veterantur præjudicatae opiniones, ut veritatem manifestare hanc valcamus, quin iram, & indignationem in nos concitemus ilorum qui pro novo opinandi modo veluti pro artis, & focus dimicant, beligerantque. Sed divina providentia factum, dispositumque est ut respondendum jam ferè à seculo probuerit sapientissimus Iesu P. Michael Elizalde, 3. par. lib. 8. quest. 8. §. 8. pag. 150, his verbis, Hæc sit nostra brevissima, & aquilissima fænè responsio, sio: cum his scilicet libris id faciendum esse quod per ipsos, eorumque auctores cum SS. Patribus, Doctribus Ecclesiæ factum est: quod item factum est cum Propheticis, cum Evangelio, cum Apostolis: & sicut hi omnes penè derelicti sunt, tantisper illi derelinquantur, & ad usum, præmixtæ doctrina sacra, & doctrinæ restituuntur; atque sic eis vicem justificandis rependimus.

Nimirum hoc loco offendit, commoverique jure, vel injury multi peccant, jure non possunt. Jacuit dū Augustinus in foro conscientiarum regendarum. Quis, quæso, ab institutis christianis tam longe politus est qui non confusus arbitretur ut tantundem falem jecat Diana, & ad forum ejus loco redeat Augustinus? Si vel Ambrosius, vel Caravola vivere oportet, quis non Ambrosianus præhabeat? Si populi vel ex Chrysostomo, & Gregorio, vel ex Tamburino, & Eusebiano regendi sim; si vita fidelibus ex alterius insituenta: quis eos non preferat quos Doctores vite nostræ Ecclesia sancta mater, & magistra nostra nobis porrexit? Hæc clara sunt nali injuriam facimus; & si persecutionem propriam patientem, beati à Domino habebimur.

Se dicis, utroque simul vivere, regnare posse. Respondeo. Peccatum oracula pontificis (Alex. VII.) sapienti commemorato confat nobis, quibus (N. B.) Sedes Apostolice

, ex suo loco est, irreplisse modum de rebus conscientie opinandi, omnino alienum à simplicitate evangelica, & doctrina, nam pater ipse non desponsat: si Leo Pontifex, & opiniones aliebui fane sunt, & in libris aliis quibus sunt. Hi ergo libri cum Evangelio, & doctrina Sanctorum simili vivere, regnare quæ non possunt. Si qui vero erunt, qui oracula pontificia pro se lata maximi fastant, (N. B.) contra se vero nihil pendant, hoc fane bona, num non est. Secundo ex constitutis hoc operis, re constat doctrinam sacram, & Sanctorum conciliari non posse cum opinionibus multorum, non modo in particularibus quibusdam, & quasi conclusionibus, sed in ipsi quidem principiis universalibus philosophandi. Utique ergo simul vivere, & regnare, nequeunt. Tertio aperte multis libris Moralium, tam notoriè confat penè nullum ulsum in eis esse doctrinæ sacrae, & Sanctorum. Tantum ergo cum ipsi tantisper fiat. Quarum, iò libri contrarieantur, & contradictiones pleni sunt: ex quo proinde dimidia falem pars falsa sit: sed nulla falsitas cum sacra doctrina, & rara vel nulla cum doctrina Sanctorum. Patrum de fide, & moribus conciliari potest. Hi igitur libri, quamdiu falem falsa, hac omnia expungantur, unâ cum doctrina Scripturarum, Sanctorumque vivere non possunt.

Dices iterum, in libro Dei, & Doctrina Sanctorum deesse doctrinam necessariam salutis ad regendos populos, dirigendas conscientias. Verum ostensum est, hanc doctrinam non nunquam magis quam fidem in Ecclesia defuisse, & monstrum monstrorum esse, si existenter se vane venire ad dandas scientias futuri plebi ejus. Ad hoc quippe ille venit qui illius ministrum omnem boniensem in hunc mundum, qui Ecclesiæ diffidavit firmamentum, & columnam veritatis, cuique depositum custodiendum creditit, quod hadi dubie illa servavit. Non hic doctrina, sed considerationes, & minus falem gradu humilitatis opus est. Illud itaque faciendum incunctandum, ter affirmamus cum his libris quod cum libris fidei, & Sanctorum per eos factum est, ut hi vivant, & regnent: & ad opinatores illud Apostoli dicere possumus: ad hinc nobis regnatis: ut in regnatis, ut & nos vobis cum regnemus. Utinam, inquam, regnemus, qui scilicet una cum illis regnare possunt. Sin minus, si alterutri exultare deberent, quemque christianum judicem compello, quos judicet regnare oportere.

XII. Quia hic paucis pertrinxit vir Dei, & servus, sociusque Jesu Christi, fuso calamo evincit in suo opere auro, cedroque digno. Exemplum subficiam in confirmationem eorum que obliterata sunt. Pater Thomas Tamburinus liberat à gravi culpa filios qui inconfutis parentibus nubunt etiam indignos. Ad divinas Scripturas, ad Fates Ecclesiæ oppositum docentes, quid responsi præbet? Audi illud lib. 5. in Decalog.

cap. 2. §. 3. n. 6. sic fantom. Si statutus Evaristus Papa ut prænupta nequam habetatu pueram quam pater ipse non desponsat: si Leo Pontifex, si Ambrosius auctor, non esse virginalis pudoris matritum eligere, sed judicium parentum expellendum: si in factis litteris parentibus tradidit hoc munus Scientia cap. 7. De filiis tuam viro prudenti: si S. Paulus 1. Corint. 7. expedit debet a parentibus tradendas esse filios nuptiis: si multa sacrarum literarum exempla que affect Bellarium, id manifeste demonstrant: quid tum aegandum est? Audi, & expaveces. RESP. cum Sanchez, hoc & finiter probare quidem esse valde bonum ejusmodi consilium à patre conquirere, diram peccati mortali necessitatem non probare.

XIII. Mirificam & prodigiosam fænam videtur habere tria verba, Respondeo cum Sanchez, aduersus sacras litteras, aduersus Paulum. Apostolum, aduersus Evaristum Papam, aduersus Leonem, Ambrosium, Bellarminum, certe rolique. Cessat tamen admirationis ratio, si P. Sanchez sistema consideretur. Primum gravissimumque prime tabule mandatum deo amando in nihilum ferre rediget, illud per se ad mortis articulum restringendo. Quid ergo mirandum, si primum secunda tabule præceptum de honoribus parentibus ad merum honestatis consumum revocet in re omnium gravissima, qualis est de matrimonio invenio? In hujus operis cursu centena aliorum exempla, quibus non pauci Caluiti eludent divinæ Scripturæ, & SS. Patrum doctrinam.

XIV. MONITUM IV. Ideo inculco, & omnino studio totoque virum conatu suadeo sanctæ Scripturæ lectionem, & humilem meditationem, quia homines nolunt se aliorum hominum iudicis, & opinionibus subsercent. Heinc prædictiuncula inveniunt illa Caluitarum voluminum multitudine: dum enim homines legunt ejusmodi citationes: ita docent Diana, Bonacina, Caramuel, Tamburinus, Sanchez, Vaquez, Ezebar, Zanardi, Candidus, Leander, Gobat, Lacroix, Pichier, Sporer, &c. continuo inferunt: Si hi auctores ita docent; si alii oppositum defendunt, immo in citatis Moralitatis inventiuntur citatos alios Caluitas oppositione docentes. Et in Ethicen christianam ad Septicilmum, & Pyrrhonismum redactam. Homines illi sunt, inquit, ergo errori obnoxii. Heinc et quod tametsi Philologhi pagani optimorum documenta docuerunt, mores non reformarunt. Quoniam documenta illa ut ab omnibus data habeantur: & ceteri homines noluerunt illud parere. Sola Suprema Dei auctoritas hominum ingenia, & voluntates ibi submittit. Quando ego legens Scripturam sanctam, recogito Deum eum qui ad me loquitur. Deum esse qui mihi præcipit, continuo tremens, & pavens misilis argumentationibus, & cavillationibus infero prædicendum esse, non disputandum cum Deo. Dum post divinas Scripturas SS. Patrum volumina revolo, umiliiter ratioinor: hi sunt quos sancta Mater Ecclesia mihi in Magistris dedit: illorum ergo interpretationes Scripturarum amplecti debeo: Itaquin methodo in-

Temp.

sistendum mihi est in christiana Theologia expoundenda. Hi autem toti sunt in persuadenda qua uberrima eloquentia, qua vividi figuris, qua invictis argumentationibus legis observantiam. Si hos sequi obstringor, utrumque mihi ab Ecclesia in Magistris datos; ergo non omnino fidendum est illi auctoribus qui volumina implente tricis, disputationibus, effugis: qui omnia in discrimen adducunt, & via unquæ lectorum animos ad legis executionem inflammat. Adèò arida, tristis, & steriles est plurimorum oratio, ut extinguit potius quam accendat christiana professionis spiritum. Non dubito quin lectores omnes hunc ipsum experti sint fructum. Absit tamen ut improbum graviorum Theologorum lectionem, & præcipue dum leges ecclesiasticas explicanda sunt.

LIBER II.

Apparatus ad Theologiam Christianam Dogmatico-Moralem.

DISSERTATIO I.

CAPUT I.

De Conscientia, ejusque partitione.

QUEST. I. Quid sit conscientia? RESP. Est dictamen rationis nostræ ex principiis generalibus synderesis concludens, quid hic & nunc, speciatim omnibus circumstantiis, amplectendum sit ut bonum, fugendumque ut malum. Dicitur dictamen, seu judicium intellectus practici, non speculativi: quia in contemplatione non sit, sed ad operis executionem dirigit. Discrepat à synderesi, quod hæc in primis illis dictatis veluti natura insitum confitatur, quibus judicamus: bonum est faciendum, malum fugiendum: quod tibi non sis alteri ne fecris: & id genus similia. Quare conscientia non est habitus, nec potencia; sed actus, non voluntatis, ut Durandus contendit, sed intellectus practici, ut dictum est.

II. QUEST. II. Quotplex sit conscientia? RESP. Altera est antecedens, quæ operationem dirigit; altera consequens, quæ de bono opere legitur, de pravo angit. Rursus altera præcepit, altera conculit: illa ex præcepto, hac ex consilio operationem præscribit. Præterea ex parte objecti dividitur in veram, seu rectam & bonam; & in falsam, seu malam, & non rectam. Ex parte affectus tributur in certam, probabilem, dubiam, scrupulosam, & erroneam.

III. QUEST. III. Peccat ne qui conscientiam rectam non sequitur? RESP. Conscientia vocata recta per ordinem ad regulam rectam. Regula operationis duplex: altera remota, quæ est lex externa; altera proxima, quæ est ratio intellectus practici. S. Thomas 1. 2. quest. 19. art. 5. cui subserbunt communiter Theologi, docet, peccare cum qui refragetur conscientia propria: non aliquid sub præcepto imperatum. Id per-

pi-

piciuntur ex Scriptura sancta: *Omnes quod non est ex fide; (id est ex conscientia) peccatum est;* ad Rom. 14. Si conscientia quidquam proponit ut prohibitus sub peccato mortali i.e. peccat mortaliter qui eidem refugatur: peccatum erit veniale, si quod conscientia proponit ut veniale, veniale est. Disputant, peccet ne mortaliter qui resistit conscientia proponenti quidquam ut peccatum, quin definiat peccati gravitatem. Misericordiam dicere, graviter eum peccare qui operatus contra conscientiam istam. Ratio evidens est. Qui deliberato animo exponit se manifeste periculio peccandi mortaliter, Scriptura ipsa testante: *Qui amas periculum, peribit in illo.* Huic periculo se exponit qui agit contra prefatam conscientiam: siquidem in illa malitia absolute proposta aequa continentur malitia gravis, ac levis. Ergo nisi prius debita diligenter deprehendetur malitia gravitas, aut levitas, periculum grave est delinquendi mortaliter.

IV. QUEST. IV. *Offringitur utrum homo sequi conscientiam propriam fere rectam, sive errantiam?* Resp. Adfimerint omnes. Eadem enim ratio quo evincit debitum sequendi conscientiam rectam, probat quoque neminem posse operari contra conscientiam errantem. Quoniam tamen conscientia recta, quam conscientia errans proponit quid agendum ut a lege divina imperatur. Utroque prescribit parendum esse divina legi. Qaa de re legi S. Thom. 1. 21. que 1. 19. art. 5. ad 2. In conscientia erranca duplex distingui judicium debet: alterum quo judicatur aliquid a Deo prohibiti quod non est prohibitum; alterum quo judicatur obediendum esse legi divinae. Primum factum, secundum verum est.

V. QUEST. V. *Peccare qui non agit secundum conscientiam vincibiliter errantiam?* Resp. Duobus modis conscientia erranca esse potest. 1. Invincibiliter, quando error, omni adhibito diligentia, superari nequit; & hoc in casu conscientia inculpata est. 2. Vincibiliter quando error, diligenter adhibita, superari potest. Utroque hac conscientia obligat, cum hoc discernere quod conscientia vincibilis deponi potest, & debet, invincibilis vero deponi nequit. Hac autem duo, nempe debitum deponendi conscientiam vincibiliter errantiam, & obligatio sequendi misumne repugnat, quia ex diversis principiis manant. Primum ex principio oritur adhibendi diligentiam necessitatem ad inventandam veritatem, & ad expellendam errorum; alterum vero, nempe debitum sequendi conscientiam errantiam, oritur ex ipsius conscientia dictamine, quo proponitur obligatio obediendi legi divinae. *Lege S. Thom. que 17. de Veritate. art. 4.*

VI. QUEST. VI. *Quemodo deponenda est conscientia erranca, & quo diligenter adhibenda?* Resp. Si conscientia erranca temere, & imprudenter formata sit, tunc ad libitum deponi potest; satisque est advertere ad facilitatem iudicij errantem, illudque deponere formando contrarium iudicium super honestate operationis. Si contra formata sit conscientia ex probabilis ratione, tunc necesse est ratio contraria probabilius, quae vincat priorem falsam persuasioneum. Diligentia ordinaria, fecus extraordinaria, necesse est ad deponendam conscientiam vincibiliter errantem. Prior usit mediis consuetus, pura studio, consilio; precibus, operibus plus, quibus a Deo lumen

in moralibus, uno inconvenienti profito: ex necessitate alia sequuntur: sicut supposito quod aliquis querat inancis gloriam, sive propter inancem gloriam faciat quod facere tenetur, sive dimittat, semper peccabit: nec tamen est perplexus quod post intentionem malam dimittere. Et similiter supposito errore rationis, vel conscientie, qui procedit ex ignorantia excusante, necesse est quod sequatur malum in voluntate: nec tamen est homo perplexus, quia potest ab errore recedere cum ignorantia sit vincibilis, & voluntaria.

VII. Quid si conscientia erranca sit invincibilis, & judicet utramque contradictionis partem peccatum esse? Hanc hypothesis vix probabilem reputo. Ea vero admissa, nullum peccatum patratur, quia nullum peccatum sine libertate: ignorantia invincibilis auster libertatem: ergo, positione facta quod conscientia sit invincibiliter erranca, dici nequit quod homo peccet, quoniamque sequatur pars. Opponunt adversarii, hominem etiam huc in hypothesi liberum esse ad omittendum, vel efficiendum actum suum, est liber libertate physica, sicut liber libertate moralis. Ad peccatum autem, cum sit in genere moris, necessaria est libertas moralis, quam omnes catholici contra Janesenium tolli per ignorantiam invincibilem fatentur. Pastor alsensis gregi in die festi invincibiliter reputat se peccare: si factum omittat, & similiiter peccare, si gregem deserter luptorium incuriosibus. Hic liber moraliter non est: idcirco quodcumque extremum eligat, non est peccabit. Licit physicus liber sit ad eligendum alterutrum ex duobus his extremitis, non est tamen liber mortaliter, quia non est liber ad non agendum contra conscientiam, cum in utroque extremo peccatum apprehendatur.

VIII. *Disputatur auditorum solent, si ne gravius agere contra conscientiam vincibiliter errantiam, vel eam sequi. Sed regula assignari certa nonne?* Interdum gravius est eam sequi, interdum levius est contra eam agere: quoniam qui contra agit, scienter peccat: qui eam sequitur, peccat ex ignorantia: ignorantia autem tametsi vincibilis, minuit peccati malitiam. Qui clausus in carcere habet conscientiam errantiam, non est peccare mortaliter, nisi factum audiat, iuxta communem sententiam non peccat ob defectum libertatis: quoniam dictamen illud erroneum non est causa omisionis.

IX. QUEST. VII. *Quomodo deponenda est conscientia erranca, & quo diligenter adhibenda?* Resp. Si conscientia erranca temere, & imprudenter formata sit, tunc ad libitum deponi potest; satisque est advertere ad facilitatem iudicij errantem, illudque deponere formando contrarium iudicium super honestate operationis. Si contra formata sit conscientia ex probabilis ratione, tunc necesse est ratio contraria probabilius, quae vincat priorem falsam persuasioneum. Diligentia ordinaria, fecus extraordinaria, necesse est ad deponendam conscientiam vincibiliter errantem. Prior usit mediis consuetus, pura studio, consilio; precibus, operibus plus, quibus a Deo lumen

men necessarium imploratur. Posterior adhibet media extraordinaria: puta post consilium Doctorum proprii civitatis, ad alias provincias quis pergit, ut doctores consulat. Diligentia adhibenda ex negotiorum magnitudine, & diversitate colligi debet. In negotiis insolitis, & extremi, summi momenti, diligenter quoque insolita, exacta, & summa adhiberi debet: contra in negotiis ordinariis sufficiat diligenter ordinaria, qua ut prudentes, & diligentes vii probi solent. Exima vita sunt negligenter, & diligenter extraordinaria. Hec quippe scrupulis, anxietate, & turbatione animi replet. Omisso diligenter ordinaria, & exacta, quam probi, & vigilantes vii adhibere solent, in negotiis gravis momenti grave peccatum est.

X. QUEST. VIII. *Ex quibus indiciis colligi potest conscientiam errantem esse vincibilem, aut invincibilem?* Resp. Prudenter praeferre potes invincibilem esse ignorantiam. 1. Si res ignorata sit humani juris, vel positiva. 2. Si res sit difficilima vel inter ipsos doctos. 3. Si nunquam praefecti scrupulus ullus, dubitatio vel aliqua confusa notitia. 4. Si homo adverteat se deceptum, & ex ignorantia violasse legem, dolet, tristatur. 5. Si homo sit probus, & integrus, morataque conscientia. 6. Si falso sistente, & pravo opinando modo non sit pravus. Ex his, similiunque circumstantiis, & signis colligere Confessarius potest ignorantiam, seu inadvertentiam fusse invincibilem. Contra si res sit juris naturalis, si aliqua praefecta dubitatio, si homo delinquere solitus sit, & conscientia flagitiis implexa: si factus sit in adoptandis opinibns quae libertatis, & appetitionibus favent. Ceterum hec deprehensio difficultis est: ideo orandum cum Propheta David Deus: *Ignorantias meas non memineris.*

CAPUT II.

De obligatione qua tenentur Confessarii illuminare penitentes invincibili conscientia errantem laborantem. Laxi opiniones refelluntur.

I. *Theologi omnes docent, instruendos esse penitentes ignorantia vincibili laborantes. Disputatur de sola ignorantia invincibili. Distinguendum est praeceptum fraternalis correctionis a praecepto instructionis faciendo penitenti, qui suscipere Sacramentum penitentiae debet. Illud, quando decti spes protectus, non urgat; hoc vero obstringit etiam sublata emendationis spe, ob reverentiam debitam Sacramento. Docent quoque omnes, illuminandos esse penitentes qui laborant ignorantia Trinitatis, Incarnationis, Eucharistie, doloris supernaturalis ad confessionem sacramentalem necessarii.*

II. *Sanchez, Lugo, Tamburino, Salman. Tom. I.*

27
tifices, Spoter defendant, Confessarios non obstringi, immo non debere illuminare penitentes laborantes ignorantia invincibili mysteriorum quae non sunt necessariae necessitate mediis & aliarum veritatum juris sive positivi, sive naturalis.

III. *Hac sententia falsa mihi videtur. Omnes Christiani praeceps obstringuntur gravissimo addicendi veritates moribus nostris formandas necessarias. Ergo Confessarii manifestare ejusmodi veritates debent penitentibus qui easdem ignorant. Quia, quælo, ratione diligenter simulare harum veritatum manifestationem valent Confessarii? Fortè quod imparatos suos penitentes prævidentes ad eam suscipiendam? Ergo penitentes isti violatores precepti addicende, & inveniendæ veritatis sunt: adeoque imparati sunt ad Sacramentum suscipiendum. Perpicuum rem expoно. Quemadmodum Confessarius in tribunali personam sustinet iudicis, ut abolvat, aut liget; medici, ut vulnera curet; doctoris, ut illuminet, instruat, doceat: sic penitentes ad hoc tribunal accidunt ex rei absolventi, ut infirmi curandi, ut ignorantes illuminandi, instruendi & corrigit. Si Confessarius eos prævideat ita indociles, & pravis cupiditatibus addictos, ut nullum ex veritatis manifestacione profectum speret; qua ratione præsumere illos valent dispositos, paratosque ad Sacramentum? Præviderit illos indociles, rebelles lunini, & in sua ignorantia obtinatos: & simul eosdem judicabit penitentiae Sacramento suscipiendo dignos?*

IV. *Prefissus urgentur adversarii. Docent illi omnes, patafaciendam esse veritatem dum penitentes laborant conscientia errantem laborantem. Laxi opiniones refelluntur.*

V. *Laudati scriptores docent, non admonendos a Confessariis penitentes, qui bona fide proficiunt aliena, qui contractus usurarios inueniunt, qui pollutiones exercent fide bona, quoties prævidetur manifestatio veritatis nocitura, non profutura penitenti: immo aliqui addunt, inter quos Tamburinus, non esse manifestandam veritatem, etiam penitentes recte usuri cognitione essent, quando remedium est difficillimum, & infamia,*

C 2 vel

(a) *Vide tom. 2. Appar. differt. 1. cap. 4.*

vel scandalum timeatur. Si moribundis, inquieti, ignorat se magnam pecuniam summanus, & iustis contractibus cumulasse, & admissus a Confessario, prævidetur non restituturus, tum relinquentur est in sua ignorancia. Hanc doctrinam apprime necessariam esse, ait Tamburinus, praeterea Confessarius *Principium, ut mortatorum*: at tanquam falsa responda est.

VI. Objiciunt 1. Quando manifestatio veritatis nocitura previdetur, non profutura, nullus occurrit revelanda veritatis finis iustus: immo inquietum Salmanticens, *stat. 20. cap. 5. punct. 3. num. 27.* tunc Confessarii venustum propinquant medicinam applicare videntur. Relp. Christus Dominus prævidit paucos suscepimus legem suam, plurimique rebeller eider fore, propterea ab ea promulganda abstinebit? Nullus est revelanda veritatis finis iustus? An non finis iustus Sacramentorum custodia, ne profanarent ab indiguis, & obsecrari, qui aperire oculos lunum ultra se offerant reculant?

VII. Objiciunt 2. auctoritatem S. Augustini, que habentur *cap. Si quis, de Penit. 7. inquietus: Si scirem non tibi proficer, non te admonescam, non te terrirem*. Relp. S. Augustinum loqui de correctione fraterna, inquieti aliqui. Sed Doctor sanctus ibi sermonem habet de moribundo, cui suader pœnitentiam. Et subdit se ignorare nus profutura eider sit. Si enim sciret non profutura, eam non suaderet. Ignoranter ergo huc auctoritas opponitur. (a)

VIII. Opponunt 3. Innocentius 3. cap. Quia circa, de Confang. & affinit. inquit: *Dissimilare poteris ut remaneat in copula sic contra, cum ex separatione, sicut afferit, grave valeat scandalum immixtum*. Relp. Aliqui ajunt, Pontificem loqui de Episcopo, vel Parochio, secus de Confessario. Hac respensione relata, vera exhibetur. Textus integer Pontificis, loc. cit. hic est. *Porro de viro No. pro eius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea quae insim quo confinguntur, a Sede apostolica obtinenda, falsa nobis causa fuerit allegata, proles videlicet, cum tamens ante dispensationem obtentam, unica filia quam habebat, viam fuerit universi carnis ingressus, prout tua consultatio continebat, dissimilare poteris ut remaneat in copula sic contra, cum ex separatione (sicut afferit) grave videat scandalum immixtum*. Evidens est Pontificem approbare dispensationem, quæ aliquo ob causam falso expositam nulla erat, ut caveat scandalum, quod ex separatione conjugum oriturum prævidebat. Vide que ibidem Glosa docet. (b) Inepit Navarrus cavillatur ejusmodi dispensationem, ut demonstrum loc. cit. luculentissimis rationibus est. Quare tum Augustini, tum Innocentii testimonia laudati Causista perferant opponunt.

IX. Paucis rem perstringo. Confessarii, ut absolvere pœnitentes valcant, hoc judicium forment

neccsum est; videlicet quod sincero corde, antiquo contrito ad illud tribunal accedant: quod sincerè velint observare omnia legis mandata: quod parati sint recipere instructionem omnium veritatum, quas divina lex sciendas, seruandasque juber. His ornatos dispositionibus præsumant oportet Confessarii pœnitentes suos. Ergo nullo modo præsumere illos possunt adverter, & rebiles ad suscipiendam notitiam divinae legis, & præceptorum, quorum ignorantia laborant. Quod si tales præsumunt, consequitur necessarium ut illos quoque indigneissimum receptione Sacramentorum judicent. Vide plura loc. cit.

X. Bona fide nupti. Illius matrimonium ob occultum impedimentum nullum est. Si admoneatur impeditum, in proxima occasione forniciandi constituitur. Si reddere debitum nolit, vel interficiatur a marito, vel mutua inter parentes inimicitia, & infamia oriuntur.

XI. Non pauci casus excoigitant, aut nūquam, aut rasilisè occurrent, ut decisionem aliquam extorqueant, quam casibus poëtae pafiam eventibus applicent. Confessarius pro tribunali solum, antequam Bertam absolvat, monere illam debet. Constituetur, inquit, in occasione proxima forniciandi, quia separati nequit sine scandalo. Occasio haec necessaria, non libera erit: & opportunitas remediis observari continentia posset, usque dum imperetur dispensatio. (c)

CAPUT III.

Opera ex conscientia invincibiliter erronea peraltat, licet careant malitia formalis, nulla tamen pœnitentia sunt bonitate, aut merito.

I. Probabilista communiter omnes defendunt, præfata opera bona esse, & meritoria. P. Lacroix lib. 1. 4. 5. n. 1. 4. & seq. auctoritate Terilli deceptus citat pro hac sententia S. Thomas; sed haec est aperiſſimam falſitas. Quia S. Thomas hanc sententiam validissime profligat, ut ex ejusdem sequenti doctrina constat. In ejus doctrina 1. 2. quaest. 19. art. 6. Bonum, inquit, causatur ex integra causa, malum autem ex singularibus defektibus. Ita id ac hoc ut dicatur malum id in quod fertur voluntas, sufficit fore quod secundum suam naturam sit malum, fore quod apprehendatur ut malum. Sed ad hoc quod sit bonum, requiriatur quod utroque modo sit bonum. Quid luctulentius? Quid quod communis fertur proverbio: *Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu*?

II. Doctrina Angelici Doctoris illustratur. Voluntas recta esse nequit, nisi conformetur cum lege æternâ Dei, que est fons universae bonitatis. Hac est prima regula, primum exemplum cuiuscumque voluntatis creata bona, & recta. Sed voluntas creata directa à ratione errante invincibiliter, quæ proponit mendacium, furtum, per-

ju-

(a) Vide tom. 2. Appar. diff. 1. cap. 4. (b) Vid. tom. 2. Appar. diff. 1. c. 4. n. 28. & seq.
(c) Vide tom. 2. Appar. diff. 1. cap. 4. num. 48.

jurium, & alia scelerata ut bona, revocari in voluntatem divinam, suamque legem aeternam nequit, nisi in Deum scelerata refundere velimus.

III. Respondet P. Claudio Lacroix lib. 1. num. 24. Voluntas mentendi non revocatur in Deum, nec approbat à Deo per se concedo; per accidentem, nego. Audistin? Mendacium ergo à Deo approbat per accidentem. Deus conserat premium per accidentem mentientibus. Ut clarissimus horremus hujus doctrinæ percipias, in mente revoca doctrinam invincibilis ignorantiae juris naturalis, quam defendunt Probabilisti: qui consequenter posteriori jure propugnant ignorantiam invincibilem juris positivi divini, & humani, & vera Religionis. Quo certo factu posito, voluntates infidelitatis, Ethicistim, Mahometismi, voluntates sectatorum Arianismi, Nestorianismi, Lutheranismi, Calvinismi; hæc, inquam, voluntates tot populum invincibilis ignorantia directæ, & deinceps approbatæ per accidentem. Quid plura? In Deum revocandus est Athelminus ipse. Nam Deus ipse secundum Molinam, Arriagam, & Platalium, peccati philosophi propagantes, ignorari invincibiliter potest. Secundum istos Auctores dari potest conscientia invincibiliter erronea, quæ reputat licitam fornicationem, pollutionem, mendacium, & similia flagitia. Ergo haec horrenda scelerata eterno premio coronabuntur.

IV. Confirmantur haec omnia. Nulla actio meritoria vita exterior sine divina gratia beneficere. Si fornicatio, si molitiae, si mendacium, si alla similia criminis ignorantia invincibiliter reputata honesta, meritiora forent; jam gratia divina in hac scelerata influeret. Perhorrebit hæc inaudiens? At evadere hec Probabilisti nequeunt. Aut fateantur necesse esse, opere eterna gloria digna sine gratia divina; & est hereticus manifesta: aut concedere coguntur gratia divina adjuvari hominem ad forniciandum, adulterandum, inveniendum, peccandumque, quoties homo conscientia invincibiliter erronea judicat bonum esse mentiri, fornicari, peccare, adulterari, &c.

V. Respondet P. Lacroix loc. cit. num. 29. *Omnis voluntas (inquit) per se bona, est à Deo auctore; per accidentem bona, nego plu quam egregie. Voluntas per accidentem bona non est à Deo*. Voluntas per accidentem bona significat quod voluntas bona est non absolute, sed ob ignorantiam invincibilem: ita enim est significans ly per accidentem. Ceterum haec voluntas verò & reiter bona est: quoniam hæc bonitas mereor, ut aduersarii fatentur, primum vita aeterna. Ergo datur bonitas moralis, & primum vita aeterna, quod à Deo non est. Sed audi P. Carolum Cafenedi, qui tom. 12. disp. 6. seqq. 1. §. 3. n. 25. pag. 167. hæc scribit: *Quoties ignorantia mortaliter, invincibili prohibitione, & malitia jungatur, error invincibilis de honestate obiecti, aut de præcepto actionis, toties opus sub ea ignorantis, & errore electrum, est honestum, & meritorium. Et patetius ibidem pag. 192. subdit: Ita quoquè nullumque absurdum, quod Christus Dominus dicat: Veni, benedicte, accipere regnum, qui mentitus es, invincibili-*

Tom. I.

, litter putans me in tali casu præcepisse mendacium. Nonne haec vel solum proposita quemdam horrorem ingenerunt?

VI. Alio patro urgente advertari. Si error hoc prodigiola efficacie polleret ut posset vitilis, atque sceleribus virtutis formam affingere, & meriti lauream circumducere; ejusdem dignitatis effem opera honesta veritas lumine directa, ac opera flagitiosa errorum tenebris obtecta. Si erronea persuasio in operationem prævaria refunderet bonitatem, quemadmodum vera cognitio in opus honestum; superflua foret illuminatio, superflua conciones, adhortationesque. Tandem nullum opus bonum est quod à prudentia virtute dictum non sit. Hoc autem inter conscientiam, & prudentiam discrimen est, quod conscientia, cum virtus non sit, modò vera, modo filia est, modo recta, modo criminosa. Contraria prudentia, cum natura sua virtus sit intellectus practica, aut vera est, sur prudentia non est; sed larva, ob spectrum prudentie. Prudentia haec nunquam filii potest, tamen si fallantur interdum prudentes: nam si falleretur, ipsa virtus non esset.

VII. Opponunt 1. Qui errant existimat pauperem fictum, esse verum pauperem, cœque succurrere, vero exercet actum misericordie bonum, & meritorium. Ergo opus ex ignorantia invincibiliter proficiens bonum est. Petrus reputans hunc esse suum patrem, tenetum illum honorare; fideles Misericordia tenentur adorare holiam, quamvis consecrata non esset. Hæc, & similia exempla opponunt Probabilisti, ut imperitis fucum faciant, cum tamen sint nigræ Siciliæ vaniores.

VIII. Ut sophisma continuo deprehendas, distinguere voluntatem succurrendi pauperi à voluntate mentienti, peccandi, &c. Quid judicium tamen profers in utramque? Nonne istud? Prima potest esse bona, fucus secunda. Homo, sive pauper sit, sive dives, nihil natura sua secum defert quod impedit eleemosynæ bonitatem, & meritorium. Quoniam & dives, & quicunque ob bonum finem petere eleemosynam valent, & properter Christum se pauperem effusere. Quemadmodum in objecto indifferenter, ita multo minus in eleemosyna nulla est malitia qua impedit actus bonitatem, & meritorium. In mendacio est contrario, in perjuro, & in qualibet actione natura sua prava, malitia intrinsecus replet, quæ hostiliter pugnat cum bonitate, & merito. Judicium autem in praefato casu dirigens voluntatem est dictamen illud quo præscribit succurrendum esse pauperi; quod judicium verum est. Præterea actus beneficentia erga hominem, quicunque ille sit, imperatus à charitate, semper bonus, & meritorius est: judicium verò, quo hic homo indicatur pauper, qui revera dives est, falso est. At hoc judicium non dirigere voluntatem eleemosynæ. Sic ut in voluntate sapienti sunt mala mixta bonis; non quod idem actus bonus sit, & malus: id enim chymaricum est, sed quia reperiuntur actus boni, & mali, invicem ramen disparati: & ita in intellectu falsa immiscetur veris; & nunquam judicium fallit, dirigere voluntatem eleemosynæ.

lun-

luntatem rectam, vel virtutis actum potest. Insistunt arguentes. Materia elemosynæ pauperas est. Hac sublata corrigit virtus elemosynæ. Resp. Falleris. Objectum elemosyna est homo sublevandus, seu elemosyna eo spectat ut homini succurrat. Si homo hic verè pauper est, elemosyna omnino deficit objectum. Si homo iste singit se pauperem, tum elemosyna careret hoc prærogativa sublevandi pauperem. Preterea definit esse actus bonus à charitate imperatus. Qui homo rati patrem habet, non exercet honorationem filialem, quia deficit objectum, nempe paternitas; at exercet actum bonum, nempe honorat proximum, & seniorem. Qui adorat hostiam non confraternatur, commitit actum idolatriæ materialis, quæ non imputatur ad culpam ob ignorantiam invincibilem. Intentio autem adorandi Deum bona est, nec inficit ab electione materialiter prava, sola quippe malitia formalis inficit intentionis actum.

IX. Opponunt 2. Quando ratio mihi quidquam proponit ut præceptum, teneor illud exequi. Ratio mihi hoc in casu proponit mentionandum, vel perjeendum ob proximi salutem. Ergo teneor hoc implere. Resp. Vera hæc omnia sunt, quando ratio, seu conscientia est invincibiliter errans. At unde infetur ex eismodi actus esse bonos? Actus isti præcepta sunt; at non imputantur ad culpam ob invincibilem ignorantiam.

X. Insistunt. Mendacio in hæc hypothesisi non est bonum. Atqui neque malum est. Ergo est opus indifferens. Aduis in individuo indifferentes non dantur ergo aut mali, aut boni sunt. Resp. Mendacio illud, perjurium, futrum, & cetera opera natura sua prava, semper mala sunt, etiam cum representantur ut bona; at ad culpam non imputantur, ut dictum est sapientius, in hypothese quod ignorantia sit invincibilis. Non dantur opera indifferentes in individuo que ex delibera ratione manant; sunt vero indifferentes que ex necessitate proficiuntur.

XI. Mitto plura alia sophismata, quia omnia inepta sunt & vana. Leges. tom. 2. Appar. diff. 1. cap. 5. §. 2. ¶. ubi omnes Terilli arguta tions profligantes reperiuntur.

XII. QUEST. UNIC. Quid sit conscientia perplexa? Resp. Et judicium quo judicas te peccare, sive hanc, sive alteram partem eligas. Si ignorantia invincibilis sit, peccas quamcumque partem elegeris; & ut peccatum evitetur, depositi judicium debet, cum sit erroenum. Si autem ignorantia sit invincibilis, & deponi judicium nequeat, tum eligendum quod minus malum videatur, & quod minus proprie faverit libertati, & appetitionibus. Verum hæc rara sunt, & vix unquam eveniunt: idcirco latius discutienda non sunt.

CAPUT IV.

De Conscientia dubitante.

C Onscientia dictamen practicum est: dicimus autem huc judicium in se dubium non est cum dubitatio sit judicij suspensio. Di-

citur itaque conscientia dubitans *objective*, seu terminante, quatenus circa ipsam rem dubiam habet homo varia iudicia practica in utrangle partem, quæ sententiam super eadem re fulguranti.

II. Plures dividunt dubium in *positivum*, & *negativum*. Dubium *positivum* vocant quando pro utrangle parte æquales dubitandi rationes occurunt; *negativum* dum nulla se offerat dubitandi ratio. Hac divisio chimærica est. Quando nulla occurrit dubitandi ratio, non dubium, sed *nescientia*, & *ignorantia* est, & *vocatur*. Neque enim ego dubito sinte altera paria, vel imprias; sed necio. Vana quoque est aliorum divisi quæ dicunt, dubium *negativum* versari inter rationes leves, *positivum* inter rationes graves. Rationes leves non dubium, sed scrupulum inducunt, vel suspcionem; & spemnendunt. Prudens nemo ex levibus iudicis ad dubitandum moveretur, sed illa contemnit.

III. Dubium itaque positivum, quod verum dubium est, de quo in præsens disputatur, tunc est quando utriusque aequalia, aut ferè aequalia rationum momenta intellectu sese offecunt. Tunc enim mens æquilibus pressa ponderibus suspensa, & anceps heret, suumque retinet iudicium. Dubium itaque propriæ dictum suspensionem assensu includit in utrangle partem ob rationum equalitatem.

IV. QUEST. 1. Quotuplex sit dubium? RESP. Duplex, juris, & facti. Dubium juris est, cum quis dubitat de lege, de præcepto, de voto, seu de obligatione quacunque. Obligatio enim respondebit iurius sed ad quam obligat, legis rationem habet. Dubium facti tunc est cum dubitatur utrum aliquid sit factum, puta utrum heri jeanservis, audieris Sacrum, recitavisti Breviarium. Eadem res potest esse materia dubii juris, & facti sub ratione diversa. Dividitur insuper dubium in *speculatorium*, & *practicum*: illud honestatem actionis absolutè spectat, istud exercitum operis. Dubitas siue licitum pingere in die festo, an haevisti tua sit? Hoc dubius speculatorius sunt. His perseverantibus dubitis utrum hic, & nunc pingere tibi licet hoc die festo, & resine vereum quam possides? Hoc sunt dubia practica. Dubitas incurris ne censuram, aut irregularitatem? Hoc dubium speculatorium est. Hoc dubio perfite dubitas utrum tibi nunc licet celebrare? Dubium hoc practicum est.

V. QUEST. 2. Utrum operari cum conscientia dubia de peccato, peccatum sit? RESP. Adfiant omnes, te peccare. Dubitas licitus ne sit contractus iste; & dubitatione manente contractum celebras? Certum est hoc in casu te peccare. Quoniam usque dum dubium non deponis de justitia, aut injustitia contractus, anceps intellectus manet; & si voluntas opus aggreditur, ira parata est ut illud exequi velit, sive sit, sive non sit contra legem Dei. Quoniam dubitanus operatur, proximo periculo se exponit peccandi mortaliter, cum æquè probable sit peccatum, ac non peccatum.

VI. QUEST. 3. Quid dicendum de discrimine quæ

quæ à nonnullis constituitur inter dubium facti, & juris? RESP. Pater Cardenas in Cris. tract. 1. dec. 6. cap. 6. art. 1. docet in questione facti patria rati momenta rem indeciam relinquere; ita ut iudex nequeat in alteroram partem sententiam ferre; oppositum verò in questione juris evenire contendit. Priorem partem invictis rationum momenta evincit; & in confirmationem plura utriusque, & canonici, & civilis juris testimonia adducit. Verum hac argumenta idem dicendum esse evincent in questione juris, ut fusè probavi, tom. 2. appar. diff. 1. cap. 6. §. 3. unic.

CAPUT V.

Exponunt illa duæ regule: In dubiis tutor pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis: & qua diligenter requiratur ad dubium deponendum.

T UINUS 1. sumitur comparare ad oppositam partem tutam. Status religiosus tutor est laicalis, & matrimonialis; uterque tamen status, laicalis, & matrimonialis, tutus est. 2. Adversario ad partem non tutam, sed dubium; quo in sensu fola pars tutor in dubiis tutus est: idcirco tutor precipit eligenda. Pars tutor dicitur per recessum à peccato. Pars probabilior per consonitatem ad legem, & veritatem. Pars tutor in dubio positivo semper est eligenda, ut infra demonstrabimur.

II. Altera regula est: In dubio melior est conditio possidentis. Hac regula abuntur Probabilis. Hac regula locum habet in materia iustitiae. Bona fide agrum possides, titulum possessionis, & dominii in controversia vocet adversarius litice intentata. Jura omnino æqualia apparet post diligens examen. Tunc possessor tollit aequalitatem, & ager adjudicatur possessor. Hec itaque secunda regula optimè conciliatur cum prima: In dubiis tutor pars est eligenda.

Siquidem illa pars que ultra juris aequalitatem assertari posse debet, tutor evadit. Hac ratione vera quoque est regula altera: In dubiis tutor est favore rei. Quoniam dum dubium veritatem inter reum & actorem, tutus est dubium reum absolvere quam daminare. De duobus enim malis necessariis tutus est minus eligere. Minus autem malum est reum absolvere, quam innocentem damnare. Praesta regula extra iustitiae conditionem non habet, ut infra demonstrabimus contra Probabilis, quos non pudet jactare possessionem libertatis adverteris ipsum Deum, seu ejus aeternam legem.

III. Omnes adfiant, diligentiam adhibendam esse in investigatione veritatis necessaria ad dubium deponendum. Qualis verò diligentia gradus necessarius sit, difficile est praescribere; sequentes tamen regulas prudentium iudicio submittit.

IV. REGULA 1. Specienda sunt, & materie gravitas, & conjectaria quæ indè manant. Condicio personæ dubitantis pre oculis habenda est. Si hæc scrupulis angatur, si sit conscientie bene-

morata, non parum deserbit ad iudicium formandum de dubbi depositione. Non omnes ad eundem diligenter gradum tenentur. Homo docetus consulat aut doctiores, aut equeles. Non adstringitur adire omnes, sed quos in gravi negotio consulere. REGULA 11. Christiano ignorante sat erit consulere Parochum, vel Confessarium, quando nulla solidâ ratio occurrit de ejus probitate, & doctrina dubitandi. REGULA 11. Specienda est temporis circumstantia. Nam interdum negotium moram non patitur: & tunc divino implorato auxilio quod prudentia suggestit, decernendum est. REGULA IV. Requiritur animi sinceritas, desiderium, & studium inquirendæ, & comparandæ veritatis. Tunc autem hanc adesse sinceritatem, & comparandæ veritatis studium presumitur, cum non in proprium commodum, & utilitatem animo indulgendi, propriis appetitionibus res querantur, sed omnia in gloriam Dei, proximumque salutem ordinantur. Contra illi sinceræ veritatem non inquirunt qui opiniones propriæ libertati, & commodo faventes venantur, illosque Doctores consulere student quos blandiloquos, & indulgentes cognoscunt. REGULA V. Ferventes, & humiles præces Deo, qui illuminat omnem hominem venientes in hunc mundum, fundendo sunt. Clama, neceles: Illumina tenebras meas. Da mihi intelligentiam, & visionem. Qui sinceræ, humilique corde ad Patrem luminum accedit, lucem asequebitur: quia sicut non permitit ultra vires nos tentari, ita nec sicut mentem nostram obsecrari, quando seruen-ter ejusdem lumen petimus, & rogamus.

CAPUT VI.

De Conscientia scrupulosa.

I. C Onscientia scrupulosa, seu scrupuli hæc est notio: Est levius quedam suspicio peccati cum nimis operandi anxiestate. Distinguitur scrupulus à dubio, quod sit in iudicij suspensio situm, ab opinione, que nititur gravi fundamento. Ultime particula cum nimis anxietate operandi constitutum verum scrupulosus hominis characterem qui continuis angustiis premitur.

II. Ex hac scrupuli finitione, quam sit erroris vulgi opinio, patet. Mundani homines, & corruptili additi loco scrupulorum habent christianos viros aeternæ salutis studiosos, & sollicitos: qui summa vigilancia & peccata, & gravioribus preceptis humiliatis, & in hodiensi evangelie perfectioni operam sedulam navant. Verum cœlum sunt, qui prefatos Christianos scrupulorum numero accentuant.

III. Plures assignari scrupulorum causa solent. Primo naturæ dispositio. Temperamentum quod frigido, & melancholico humore abundet, ad suspiciones, & pavores declinat. Suspicio terribilis res depingit, & spectra fabricat; hec phantasmagia accidunt, & timorem excitant.

tant. 2. Capitis infirmitas, & imaginative leſio, nimia corporis maceratio, & diuturna vigilia. Hęcaus ut expellantur, medicorum arte opus est.

IV. Alię cauſe aut à demone, aut à propriis vitiis oriuntur. 1. Dämones pernovent humores melancholicos & terros, unde scrupuli manare solent. 2. Societas, & familiaritas cum scrupulosis. 3. Ignorantia, que impedit distinctionem boni à malo. 4. Superbia, qua qui nimium proprio iudicio fidit. 5. Deus etiam permittit interdum aliquas animas scrupulis vexari, aut in criminum penitentiam, aut ad majorem perfecionem.

V. Duplex scrupulorum genus. Alterum eorum qui ſcīpſa probi, & optimè morati ſunt, & nimia anxietudo declinandi vel ipſam pectati umbras torquentur scrupulis. Alterum eorum qui scrupulos ſibi movent in rebus nullius momenti. Scrupulis ſe torquunt ajunt, quod mente distracta oraverint, quod temerē de proximo iudicium tulerint, quod internis ſuggeſtioneſ promp̄e non refuterint. Ceterum nullum ſibi scrupulū movent, quod preceptum elemoſyne non implerint, quod laute vivant, ſuſque appetitionibus indulgerint ſtudent, quod debita ſue profectiōnē implere negligant: loco proverbi ſetur, quod ſcrupuloi ſunt golosi, dura cervicis, & commordorum amatores.

VI. QUEST. I. Quānam ſcrupulorum remedias? RSP. Plura aſſignant auctores. P. Hermanus Buſſembau inter regulas quas pro ſcrupulis pellicendis exhibet, unam aſſignat cap. 3. quæ illius modula dulcedinem patet, & eſt num. 4. poſita, hiſque verbiſ concepta apud P. Lacroix pag. 51. Aſſuefacere ab ſequenda ſententiis mitoribus, & minus eiam tutas. Fil. num. 181. To aſſuefacere emphasis prefert, & latifimē diuagatur per viam latam, & ſpatiosam. Non eſt opus peruafionis ut homines aſſuefacient ſe opinionib⁹ mitoribus, & minus tutis. Natura quippe ſua proni ſunt ad mitoria, & luxoria, & minus reſiſto. Hanc regularum ut falſam, & peccatiſo reſiſto.

VII. REGULÆ. 1. Scrupulosi ingredientur viam arcam, & angustam quam Christus preſcribit, & caveant à via lata, & ſpatioſa, quę ducit ad perditionem: id enim non ad ſcrupulos ſoveniendos, fed potius abigendos perutile eſt. 2. Aſſuefiant humiliante, precibus, & pietatis operibus. 3. Exerceant ſe in virtutibus theologicis ſidei, ſpei, & charitatis. 4. Sollicitè caveant cum mortaliſta, tum venialia. 5. Sanctorum vitam imitantur. 6. Seligant directorem doctum, & plium, & ſancte doctrine affertorem. 7. Ejusdem conſilii pareant ad nutum, & ejusdem decisions ſuſcipiant ut Dei. Acceptis ſenſe reguliſ direcionis, non debent impunito directorem adire, & molestissimi interrogationibus vexare, & rādio ſummo afficeret; ſed regularum quas accepterunt, beneficio abigere ſcrupulos, & ſpectra debent.

VIII. QUEST. II. Quoniam ſe gerere Confefſarius cum ſcrupuloso debet? RSP. 1. Denuntier ſcrupulosis ſe nōle corundem regimē ſuſcipere,

D I S S E R T A T I O N I I .

De Probabilismo ejusque confefſariis.

Probabilismus per universam Theologiam excutit. Fermentum eſt quod universam doctrinam inſtituit. Utrum eam corrumperat, aut animabus utiliorem efficiat, in diuinatione vo-

catur. Imbecillitati mea adeo evidens appetit Probabilismum universam morum doctrinam corrumpere, & omnes christiane doctrinę regulas pervertere, & ab inīis fundamentis ſuſfolere, ut verba defini quibus exprimere id pro dignitate valeam. Ne vero hanc meam sinceram, & ingenuam ſcribendi rationem carpere ullo modo poſſit. Probabilista, in corundem memoriam revo quod in Prefat. ad Reg. M. ſc. 12. ſcribit doctissimum Jeſuita P. Ignatius de Camargo. Nemo, inquit, juvare reprobabat, quod diuinatione benignam deduxerim ex ea ſequulas plurimas, quas afferret, aut probet eſſe longe horrendissimas, vel Hæreticas, aut blasphematas.... Alioquin argumentum absurdum, quod aijunt, vel ab impossibili, quo nullum in Theologia, frequentius eſt, oportebit de medio tollere. Subdit vero libidinosus celeberrimus hic Jeſuita. At video plures eſſe Probabilistæ ſancte delicatissimos, qui cum ipsi audacissime non modo de nobis ſententia, rerum eius de Patronis ipsius quidvis loquuntur, & scribant, benignam tamē ſuum opinio[n]em vel leviter tangi non ferunt. At velint, nolint, ſustineant patienterque ferant necesse eſt ut nos pro modulo noſtro, omni humano respectu contempto, evangeliacum morum doctrinam a vanis commentis, & pernicioſis opinionibus vindicemus.

C A P U T I .

Opiniones à S. Sede dannate in controverſia Probabilismi.

I. IN universo hoc opere primū omnium damnatas ab Ecclesia theſes ob oculos lectio[n]es revocabo, ut in antecedente cavere ſibi a errandi periculo queat: Sequentes autem in Probabilismi controverſia proscriptiſ Romana Sedes ſub Alex. VII. & Ven. Innoc. XI. Pontifice O. M.

1. Si liber ſit alceus junioris, & moderni, debet opinio certe probabilis, dum non conſet rejec[t]are ſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabiliſ. 27. Alex. VII.

2. Non eſt illicitum in Sacramentis conſeruari ſequi opinione probabilem de valore Sacramentorum, relata tute, niſi id vett lex, conventione, aut periculum gravis danni incurriend. Hinc ſententia probabilis tantum utendum non eſt in collatione Baptifimi, Ordinis fæcerdotalis, aut episcopalis. 1. Innocenc. XI.

3. Probabiliter exiſtimo, judicem posse judicare juxta opinione etiam minus probabilem. 2. ejusdem.

4. Generatim dum probabilitate ſeu intrinſeca, ſeu extrinſeca, quantumvis trivit, modo a probabilitate ſuſibus non exiſtur, conſixi aliq[ue] agimus, ſemper prudenter agimus. 3. ejusdem.

5. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens duallis opinione minus probabilem. 4. ejusdem.

6. Probabile eſt ne finitus quidem rigorè quinqueſit per ſe obligare preceptum cœrabilitatis erga Deum. 6. ejusdem.

C A P U T I I .

Quid, & quatuorplex ſi opinio probabilis, probabilitas, tuta, & tuor? Germanus ſenſus quæſio[n]is proponitur.

I. VERA opinio[n]is probabilis finitio hęc eſt: Aſſenſus intelletus ad unam partem cum formidina parti oppositæ propter motivum probabilitatis, ut S. Thomas cum ceteris Theologis docet 1. part. quæſt. 79. art. 9. ad 4. Probabilis accipitur per ordinem ad veritatem. Quæ veritas, ſi rationibus evidentiis, & certis menti patet, tunc mens elicit aſſenſum certum, & evidentem, habetque de tali veritate certitudinem omnis fortitudinis de oppofita parte expertem. Si hęc veritas foliſ rationibus probabilibus ſe menti offert, tunc mens format aſſenſum opinio[n]ibus, ſeu opinione[n]is probabilem. Quare idem valet probabilitas, ac verisimilitudo.

II. Una opinio verisimilior, ſeu probabilior altera dicitur, quando occurruunt ſolidiora momenta pro illa quam pro hac. Quare probabilior eft que magis accedit veritati. Opinio minus probabilis nuncupatur quæ minus accedit veritati, & ab eadem magis dicitur quam probabilior. Ante ortum Probabilismi ſola opinio probabilior pro opinione probabili habebatur. Nam opinio minus probabilis in conſpectu probabilioris antiquis omnibus probabilis non fuit, & reiſpa non eſt, ut inſtrā palam fieri. Utcumque tamen re ſe habeat, ab hoc diſcretione noſtra ſententia non pender.

III. Opinio probabilis diuiditur in ſpeculativa, & practica. Hęc paritio abolitum accepta vera eſt. Nam ſcientia alias ſpeculativa ſunt quæ in ſola ſpeculatione, & meditatione ſunt; alia ad opus ſe extendunt, & dicuntur practica. Hęc diuinatione plures abuntuntur, qui opinione ſpeculatoris probabilem vocant quæ ſpectat actionem à ſuis peculiaritatibus circumſtantibus praefatam, & practicam, que conſiderat obiectum, ſeu actionem ſuis circumſtantibus veſtimentis. Heinc colligunt opinione[n]em quæ erat probabilis ſpeculatoris, evadere practica improbabili propter variationem circumſtantiarum. Hanc divisionem hoc paſto explicatim meritò impugnat P. Vazquez tom. 1. in 1. 2a diſp. 62. cap. 4. & diſp. 63. cap. 1. Nam quando variantur circumſtantiae in genere moris, opinio non remaneat eadem, fed altera evadit. Eadem enim opinio dicitur ſpeculatoris, quatenus meditatur obiectum cum omnibus ſuis circumſtantibus, & ſit in ſola ſpeculatione; evadit autem practica prout dirigit, & imperat executionem operis. A probabilitate quippe ſpeculatoris oritur practica; ſeu ipſa probabilitas ſpeculatoris extenſione fit practica abſque ullius circumſtantiae variatione, & diversitate.

IV. Russus opinio eſt probabilis ab intrinſeco, que nititur ſolido, & gravi fundamento rationis; & eſt probabilis ab extrinſeco, quando nititur auctoritate Theologorum. Hęc auctoritas